

Karlshamns Konsumentförening

– en tillbakablick i ord och bild på
Karlshamns Konsumentförenings
100-åriga historia

Research och sammanställning: Kenneth Ryman

Ett första försök att starta upp en konsumentförening i

Karlshamn gjordes med Kooperativa föreningen Enighet 1901-1906. Denna förening drev verksamhet fr.o.m. 1 augusti 1902 kl 8.00 till sin konkurs den 25 maj 1906 då föreningen hamnat på obestånd. Konsumtions- och produktionsföreningen Solid i Karlshamn uppsattes beslutades att bildas 22 mars 1908. Den 29 mars 1908 antogs stadgarna och den första styrelsen valdes bland de 94 personer som tecknat sig som medlemmar.

Den första styrelsens sammansättning blev:

Fängelsedirektör S.A. Andersson Förrådsaktmästare A. Engborg, Stationskarlarna F. Rydberg och H. Nyman, Stenarbetare B. E. Tufvesson och Murare E. Landström.

Revisorer:

Stadsfiskal O. Hasselberg, Stationskarlsförman J. Strandin och Målare B.W. Andren.

Redan 1901 bildades den första kooperativa föreningen i Karlshamn med namnet "Kooperativa föreningen Enighet". Under 1904 öppnades denna filial på Gunön som då var ett livligt stenhuggardistrikt. Förutom butiksförsäljning inrättades en matsal där stenhuggarna serverades kaffe till medhavda smörgåsar. För 10 öre fick man dricka så mycket kaffe man ville. Föreningen Enighet upphörde 1906.

Kooperativa Konsumtions- och produktionsföreningen Solid u.p.a. (=nuv. förening) bildades 22 mars 1908. Bilden visar föreningens första butik på Kungsgatan 30 och föreningens förste förståndare Viktor Lind.

No	Inträdte	Andelskapital	Förskott
1	C. Jönsson	4.545	
1908			
1909	10-		
1910	10-		
1911	10-	4.545	
1912	10-		

Från föreningens allra första medlemsmatrikel ser vi här att föreningens medlem nr 1 Skomakare C. Jönsson beviljats inträde den 29 mars 1908.

Tillgångar	Varor
Kassa	91.92
Kontanta pänningar	
25 maj 1908	
25	
1908	
1909	
1910	
1911	
1912	

I föreningens allra första inventariebok ser vi här föreningens tillgångar i kassa och varor den 30 november 1908. Under kassa står det "Kontanta pänningar" 91:92.

Föreningen anslöts till Kooperativa Förbundet fr o m 1909. Första butiken öppnades den 1 december 1908 i lokal som hyrdes i fru E. Abrahamssons gård vid Kungsgatan för 400:-/år.

Starten innebar stora problem. Styrelseledamöter, övriga medlemmar och fackföreningar fick låna föreningen pengar och KF:s avdelning i Malmö ställde upp med krediter. Intressant att notera är att redan vid årsmötet 1909 tog styrelsen upp en fråga som med jämna mellanrum också är uppe vid styrelsemöten än i dag, nämligen: "Vad är anledningen till att medlemmarna ej handlar i sin egen affär?". Svaret då blev, efter diskussion, följande: "Att medlemmarnas bristande lojalitet dels beror på icke full förståelse för de kooperativa idéerna, dels anledning av förbindelser hos sina föregående handlare".

Även om analysen blir något annorlunda idag 2008 är troligen lösningen på analysen, uttryckt på lite annorlunda sätt, densamma idag som 1909 då man bl.a. beslutade om att öka agitations- och upplysningsverksamheten och där man bl.a. i cirkulär skrev följande: "Med Kooperationen som medel skola vi direkt ingripa i det ekonomiska livets gångar och därmed visa att vi kunna, om vi vilja, att utan inblandning av profittagare leda och bedriva en verksamhet i syfte att fördela eller producera vad vi behöva för livets uppehälle". Föreningens Omsättning 1909 uppgick till ca. 18.000:- och 1910 blev det en ökning med 1.500:- men samtidigt måste föreningen anteckna en kännbar kassabrist uppgående till 341:-.

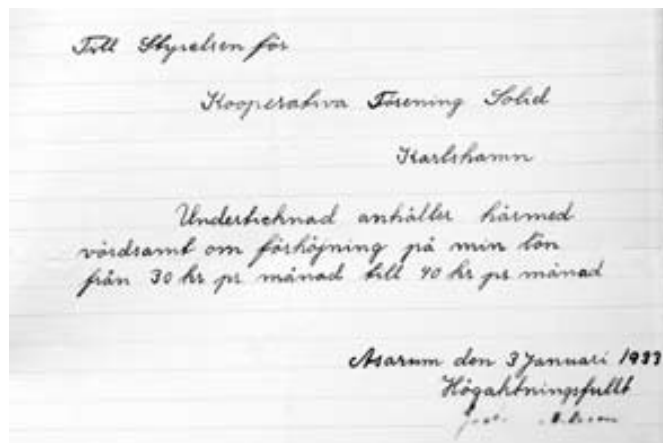
Under tecknat medlem nr 1605
J. H. Singsbødt. Fridafors ämbar av
Kongens lön för sin tjänst
(50-) kronor, mot inbetalningen 100-
kronor. Lönen betalas
när.

A black and white photograph of the 'Haus am Meer' in Wiesbaden, designed by Ernst Gierisch. The building is a multi-story residential structure with a prominent central staircase and a large, multi-paned window. The architecture features a mix of white and dark-colored sections, with balconies and a flat roof. The building is situated on a hillside, and the foreground shows a paved area with some small trees and a few people walking.

Debet		Kassa				Summa
		inbetalda afgiften	utbetalda kontor	inbetalda tidningar	från kontor	
1928						91 92
Dec.	1. In. Saldos					190. 200
"	" E. Olsson	1				1-
"	" E. Olsson		5			5-
	" Kontant från boden				120 03	120 03
	" J. Engberg		10-			10-
	2. O. Håkansson		2-			2-
	" Kontant från boden		10		2975	2975
	" H. Nyman		10-			10-
	" E. H. Svensson		2-			2-
3	" Karl Wänning	1-	1-			2-
	" Carl Olsson - Håkansson	1-				1-

3

Kooperationens verkliga genombrott i Karlshamn kom samtidigt med 1:a världskrigets utbrott 1914. Då tog privat-handeln och även leverantörer genast chansen att höja priserna samtidigt som konsumentföreningens styrelse beslutade att "med alla medel hålla priserna nere". Följden av beslutet blev att omsättningen steg med närmare 12.000:- under 1914 och

Alla typer av frågor behandlades på styrelsemötena. Här kan vi se en begäran om löneförhöjning från 30:-/mån. till 40:-/mån i ett exempel från 1933.

Kooperationen spelade en viktig roll som prispressare under krigsåren. Här en skrivelse, tillställd föreningarna, undertecknad av den legenda-riska kooperatören Albin Johansson.

med hela 50.000:- följande år. 1917 startade föreningen upp bageriverksamhet i syfte att få ner brödspriset för sina medlemmar. Föreningens verksamhet började att utvecklas allt bättre. Medlemsantalet hade nu ökat till 744. Efter 10 delvis mycket jobbiga uppstartsår, började föreningen att få ekonomisk stadga, fredligare förhållanden var i sikte ute i världen och föreningen började att planera för utveckling av butiksnätet och KF aktualiserade frågan om sammanslagning av ett antal mindre föreningar i Hemsjö, Märserum, Tostarp och Sternö.

1922 köpte föreningen fastigheterna nr 2,7 och 8 i kvarteret Uppsala där nuvarande Cityhuset är beläget och den 1/10 1923 startade föreningen upp verksamhet här. 1937 revs de gamla byggnaderna på Drottninggatan och ett 4-vånings affärs- och bostadshus uppfördes. Nu var föreningen inne i ett mycket expansivt skede och 1945 hade man förutom varuhuset, 16 butiker varav 8 var belägna i Karlshamn och resten på landsbygden. Under denna period ändrades också föreningens namn till Konsumtionsföreningen Karlshamn.

Vid 40-årsjubileet 1948 redovisade föreningen stolt upp en årsomsättning på hela 2.904.508:-, ett eget kapital på 605.179:- och ett medlemsantal på 2.782 och man ägde hela 10 st fastigheter.

I mars 1954 öppnades föreningens första självbetjäningsbutik i Gullbergslyckan och 1956 byggdes även butikerna i Fridafors, Asarum, Högdal och Fogdelyckan om till självbetjäningsbutiker.

Vid ingången till den gamla fastigheten på Drottninggatan, som revs 1936, fanns en värdefull portal som sedermera överlämnades som gåva till Karlshamns kyrka. Den finns fortfarande kvar i kyrkans sakristia.

Invigning av nya Konsumhallen 1959 (nuv. Cityhuset). En Supermarket efter amerikansk förebild.

Den 8 oktober 1959 invigdes nya Konsumhallen på Drottninggatan. Det var en "supermarket" helt efter amerikansk förebild och det första varuhuset av denna typ inom svensk och nordisk Kooperation. Hallen rönt stor uppmärksamhet och studiedelegationer från övriga landet och utlandet besökte hallen för att ta del av detta nya fenomen inom svensk handel. Det var nu dags att återigen ta radikala grepp i föreningens butiksstruktur eftersom vissa enheter hade blivit olönsamma och otidsenliga. Ett antal butiker stängdes och 1967 var antalet försäljningsställen nere i 7 stycken.

1967 var det så dags att inviga det återigen om- och tillbyggda varuhuset som nu fick namnet Domus och även ny butik i Ryd invigdes detta år, 1968 blev ett fantastiskt framgångsrikt år för föreningen då omsättningen ökade med nästan 7 miljoner till 25.768.435:- och inte mindre än 564 nya medlemmar anslöt sig och medlemsantalet uppgick nu till 4.577. Föreningen har nu ett antal mycket framgångsrika år med stora försäljnings- och medlemsökningar och nämnas kan att för 1970 fick medlemmarna 4,1 % återbäring på gjorda köp.

Den 21 mars 1968 invigs Domus i Karlshamn. Invigningstalar gör bl.a. stadsfullmäktiges ordf. Josef Nilsson (bilden).

Domuspersonalen i samband med invigningen 21 mars 1968.

Torsdagen den 17 oktober 1968 invigdes nya Konsumhallen i Ryd. På bilden till höger ser vi personalen i nya Rydbutiken.

Det kooperativa intresset har alltid varit starkt i Karlshamn med omnejd. Det har bl.a. visat sig vid föreningens årliga distriktsstämmor som alltid varit välbesökta. Bilderna visar i tur och ordning uppifrån och ner Karlshamns distriktsstämma på Stadsteatern 1967, Karlshamns distriktsstämma på Stadsteatern 1996 (även Österslättskolans matsal var samtidigt fullbesatt vid detta tillfälle) och Asarums distriktsfullmäktige i Stenbackaskolans aula 1996.

Föreningens nya butik i Asarum stod klar för invigning 1972.

Under 1972 öppnades, efter några års planerande och mödosamt arbete, den nya Konsumbutiken i Asarum. Större delen av 70-talet var framgångsrikt med omsättningsökningar och där föreningen kunde hålla återbäringsnivåer på mellan 3-4 %. Mot slutet av detta decennium började det dock gå grus i maskineriet, resultaten försämrades, delvis beroende på ökande konkurrens inom verksamhetsområdet, och p.g.a. detta tvingades man ta bort återbäringen för att istället frigöra resurser för en aktivare prispolitik och bemöta den nya konkurrensen.

1980 inköptes fastigheten vid Österport och föreningen tog över färghandeln som sedan tidigare fanns i fastigheten. Den första färghandeln inom svensk konsumentkooperation. Butiken i Gullbergslyckan lades ner och verksamheten flyttades till den nyinköpta Österportfastigheten. Den svaga resultatutvecklingen fortsatte även under större delen av 80-talet och föreningen drogs med betydande balanserade underskott i balansräkningen. Kraftfulla åtgärder utarbetades för att få ekonomin på rätt köl igen. Under 1987 avyttrades Rydbutiken till Kronobergsföreningen (nuvarande KF Göta Växjö).

Verksamhetsåret 1989 passerade föreningens försäljning en milstolpe då man uppnådde 100 miljoner i årsförsäljning. Föreningen avyttrade under 1989 fastigheten Uppsala 12 på Drottninggatan till Fastighets AB Stadsgården, ett av KF ägt fastighetsbolag. Varuhusets verksamheter i huset drevs vidare i oförändrad omfattning. Syftet med denna försäljning var att frigöra kapital för att förverkliga den nyetablering som föreningen strävat efter under ett antal år. Mark för nyetableringen införskaffades 1990 genom att föreningen av Bengt Gabrielsson köpte ett markområde på ca. 25.000 kvm. vid Karlshamns norra infart, benämnt strömmaområdet. Föreningen utarbetade handlingar och koncept för den nya etableringen och ansökte hos kommunen om tillstånd att få etablera en mindre stormarknad på den förvärvade tomtmarken. På grund

Så här såg det ut när portarna slogs upp premiärdagen för nya Konsum Asarum 1972.

av övriga handelsaktörers och kommunalpolitikernas agerande för att förhindra etableringens förverkligande, startades nu ett ställningskrig mellan föreningen och ovan nämnda parter som skulle pågå i 16 år innan nödvändiga tillstånd kunde förverkligas. Under denna period kunde föreningens styrelse med bestörtning åse hur andra konkurrerande handelsaktörer i ett flertal fall fick etableringstillstånd beviljade. Föreningen gav trots denna omilda och orättvisa behandling aldrig upp sin strävan att förverkliga sin strömmaetablering.

Under 1990 utarbetade föreningen en ny lokal strategi för att mer offensivt satsa på medlemmarna och göra största möjliga medlemsnytta. Detta kunde göras mot bakgrund av bl.a. en mycket stark finansiell ställning med hög soliditet i föreningen. Denna strategi innehöll bl.a. medlemsalmanacka innehållande bra medlemserbjudanden och värdecheckar där medlemmen kunde få 7-10 % rabatt vid vissa inköpstillfällen. Vidare

1978 firades föreningens 70-års jubileum med familjefest i Bellevueparken. Ett arrangemang som för övrigt upprepas vid årets 100-års jubileum.

introducerades ett eget lågprisprogram där ordinariepriserna sänktes kraftigt på för medlemmarnas hushållsekonomi viktiga varor. Denna strategi resulterade i att föreningen under kommande år fick en kraftig tillströmning av medlemmar och att ökningen av försäljningsvolymerna under många år överträffade såväl övriga Kooperationen som konkurrenterna i närområdet. Föreningen stärkte avsevärt sina marknadsandelar och förtroende bland kommunens innevånare.

1991 gick en epok i graven då Cityhusets restaurang lades ner efter att under drygt 23 år verkat i samma lokaler och under denna tid erbjudit såväl innevånarna i Karlshamn som turister och genomresande måltider och service av hög klass. Orsaken till nedläggningen var den ökande konkurrensen och därmed följande lönsamhetsproblem. I dessa lokaler etablerade nu föreningen en kraftigt utökad försäljningslokal för varuområdet El, ljud o bild.

Under året startades också en utbyggnad av Österportfastigheten där såväl livsmedelsbutiken som färgbutiken var i behov av ytterligare ytor efter flera år av kraftiga försäljningsökningar. Föreningen var nu åter inne i en mycket expansiv fas där försäljningen ökar kraftigt, stora offensiva investeringar genomförs och medlemsantalet ökar kraftigt från år till år.

Österportfastigheten byggdes till ytterligare en gång 1995. Konsumhallen i Asarum byggdes ut och om kraftigt under 1995 - 1996 och under denna period gjordes även stora

investeringar i Cityhuset för att kunna hantera de ökande omsättningen och kundtillströmningen. Bl.a. investerades i ytterligare en kundhiss och i nytt parkeringsdäck. El, ljud o bildbutiken flyttades ännu en gång för att få större ytor och för att på butikens tidigare plats kunna bygga ut livsmedelsavdelningen. För att få nya ytor till El, ljud o bild butiken byggdes tidigare bageriytor i Cityhusets parkeringsplan om till butiksytta.

För att belysa denna mycket framgångsrika period i föreningens verksamhet kan vi notera att föreningen ständigt låg i topp bland landets konsumentföreningar avseende årliga försäljnings/volymökningar för att under verksamhetsåret 1997 vara den föreningen som var den allra bästa föreningen i landet.

1998 firade föreningen sitt 90-års jubileum, detta uppmärksammades med bl.a. mycket generösa jubileumsförmåner till föreningens medlemmar. En jubileumsträff för förtroendevalda och anställda anordnades i Folkets Hus i Karlshamn och en historik över föreningens 90-åriga verksamhet framställdes.

Föreningen köpte under året också in grannfastigheten till vår Österportfastighet för att dels säkra framtida utvecklingsmöjligheter för Österportbutikerna och för att framförallt Färghuset var i akut behov av ytterligare ytor, vilket skaffades genom om och tillbyggnad av den före detta däckverkstaden som varit belägen i den nu inköpta fastigheten.

Konsumhallen i Asarum fick sitt nuvarande utseende efter en kraftig om- och tillbyggnad 1996.

År 2001 bestämde sig ägaren av centrumfastigheten där föreningens varuhus var beläget att avyttra denna fastighet. Föreningen sålde som tidigare beskrivits 1989 fastigheten till Kooperationens fastighetsbolag för att lösgöra kapital till nyetablering, en etablering som ännu inte kommit till stånd. Föreningens styrelse beslutade att köpa tillbaks fastigheten för att ha kontroll över densamma och inte hamna i beroendeställning till någon utomstående fastighetsägare. Nu ägde återigen föreningen samtliga fastigheter där egen verksamhet bedrevs. Försäljning respektive återköp av centrumfastigheten, gav för föreningen sammantaget ur ekonomisk synpunkt mycket positivt utfall.

Föreningens försäljning överstiger för första gången 200 miljoner under 2002 då den slutade på nästan 210 miljoner. Det tog 81 år att nå första 100 miljonersvallen i försäljning men endast 13 år ytterligare för att nästa 100 miljoners gräns med bred marginal skulle passeras. Ytterligare ett bevis på att föreningens strategi som mejslades ut under tidigt 90-tal varit framgångsrik och burit frukt. Under samma tidsperiod som försäljningen ökade från 100 miljoner till drygt 200 miljoner mer än fördubblades också medlemsantalet i föreningen. Nämligen från 5.400 till 11.086 medlemmar vid utgången av 2003.

Men ett problem blev allt mer akut, parkering och tillgänglighetsproblematiken vid föreningens största försäljningsenhet Cityhuset. Varuhuset hämmades nu helt klart av dessa faktorer för sin fortsatta utveckling. I synnerhet som ett flertal konkurrenter fått möjlighet att etablera, åtgärda och utveckla parkering och tillgänglighet för sina försäljningsställen.

Konkurrensen hårdnade inom alla segment där föreningen bedrev verksamhet, inte minst inom El, ljud o bild branschen där nya etableringar av nya stora rikstäckande kedjor gått mycket snabbt. Föreningen bestämmer sig för att under 2005 lägga ner denna verksamhet p.g.a. lönsamhetsproblem. Föreningen gick

nu in i en period med en mer blygsam försäljningsutveckling bl.a. på grund av ovanstående men också p.g.a. parkeringsproblematiken vid Cityfastigheten, en problematik som hela tiden har varit ett av huvudargumenten för att lämna centrum och etablera på Strömma. Där målsättningen hela tiden varit att tillskapa en mer rationell försäljningsenhet med bättre tillgänglighet, som bättre motsvarar dagens och morgondagens konsumenters önskemål.

Under 2005 – 2006 nås äntligen ett genombrott i etableringsfrågan på Strömma och föreningen erhåller det sedan många år efterlängtade bygglov. Planeringen för att förverkliga en Coop Forumenhet går in i ett mycket intensivt skede. Det historiska första spadtaget till nya Coop Forum tas den 8 februari 2007 och härmed går startskottet för den största investeringen hitintills i föreningens historia.

Föreningsstyrelsen beslutade under slutet av år 2006 att avyttra butiken Färghuset Österport och Österportfastigheterna. Beslutet innebar att föreningen även fortsättningsvis kommer, att som hyresgäst, bedriva livsmedelshandeln vidare i Coop Konsum Österport. Ägarbytet vid Österport skedde 1 januari 2007. Förhandlingar om att även sälja centrumfastigheten startades upp under 2007 och en affärsuppgörelse kom till stånd som slutförs under början av 2008 och där ägarskiftet träder ikraft 1 april 2008. Dessa två affärer tillsammans med föreningens tidigare goda ekonomi ska utgöra grunden till den mycket stora ekonomiska anspänning som den nya etableringen innebär.

Verksamheten 2007 präglades naturligtvis mycket av dels nyetableringen och den därmed sammanhängande avvecklingen av verksamheterna på Cityhuset. Föreningen har beslutat att av tidigare verksamheter i Cityhuset enbart driva vidare kosmetikavdelningen i den nya galleria som kommer att, efter ombyggnation, skapas i Cityhuset.

Den 8 februari 2007 togs, efter lång kamp och väntan, äntligen det första spadtaget till föreningens hitintills största investering. Den första riktiga stormarknaden i Karlshamn, COOP FORUM. Byggnationen genomförs snabbt och planenligt. Invigningen går av stapeln torsdagen den 29 november 2007. Här ser vi, från vänster Pether Fredholm JSB, Christer Florén Karlshamns Konsumentförenings ordförande, Sven-Åke Svensson kommunalråd och Conny Berg VD i Karlshamns Konsumentförening.

Äntligen – torsdagen den 29 november 2007 invigs föreningens storsatsning på nya Coop Forum i Strömma. Den första riktiga stormarknaden i Karlshamn och en butik som är anpassad för dagens och morgondagens krav och önskemål, som exempel kan nämnas att Coop Forum som första butik i Karlshamn erbjuder sina kunder möjlighet att handla med shop express system. Ett nytt kapitel skrivs i och med detta i Karlshamns konsumentförenings historia och detta infaller knappt ett halvår före det att föreningen fyller 100 år, vilket inträffar 22 mars 2008. Nyöppningen rönt mycket stort intresse bland medlemmar och övriga kunder, branschfolk och kommunrepresentanter, inte minst med tanke på att butikskonceptet med ”kompaktstormarknad” är nytt inom kooperationen och Karlshamnsetableringen är en av de allra första nybyggda enheterna efter det nya konceptet.

I och med detta visar återigen Karlshamns konsumentförening, som så många gånger förr under sin 100-åriga verksamhetstid, att man vill vara ett offensivt och framsynt medlemsägt företag som hela tiden vill flytta fram positionerna på marknaden för att på så sätt göra största möjliga medlemsnytta.

Denna historik har avsiktligt hållits mycket kort och skrivits i mer lättäm berättarform för att den ska vara lättläst och förhoppningsvis på detta sätt läsas av fler. Till exempel har inga personer och namn tagits upp (utöver den första föreningsstyrelsen) detta just för att hålla ned volymen. Alla förstår säkert att det under Karlshamns konsumentförenings 100-åriga historia utförts ett fantastiskt stort och gediget arbete av såväl anställd personal som av förtroendevalda medlemmar.

Många stora och tunga beslut har varit nödvändiga att ta under resans gång där utfallet av desamma inte alltid varit helt

överblickbart och därför krävt både framsynthet, djärvhet och mod hos de som varit valda att fatta besluten. Särskilt svåra beslut att ta är ju de där man vet att beslutet inte alltid gillas av alla medlemmar men där man som beslutsfattare sett till helheten för föreningen och dess medlemmar ändå måste fatta ett beslut som kan gå emot en minoritets uppfattning. Detta är konsekvenser av det demokratiska styressättet som en konsumentförening drivs utifrån, men upplevs naturligtvis slitsamt många gånger för de som är utsedda att fatta dessa beslut.

Det är väl värt att notera att i en medlemsägd verksamhet av det format som Karlshamns konsumentförening utgör krävs det ca. 100 förtroendevalda för att fylla upp de demokratiska organ som finns inom föreningen och i de olika sidoverksamheter där föreningen utser representation. Det är detta som gör en konsumentförening så unik: den lokala förankringen, att vi bland våra ägare (medlemmar) utser de representanter vi vill ska företräda övriga medlemmar i olika beslutande organ och att vi bestämmer och fattar besluten lokalt i Karlshamn.

Kooperation betyder samarbete och samverkan. Den här korta och summariska genomgången av föreningens historia understryker att just samarbete och samverkan, i både med och motgång är själva fundamentet i den kooperativa rörelsen och framtidsbygget. Det gällde för de 94 första pionjärerna 1908 och det gäller för de drygt 11.000 medlemmarna 2008.

Karlshamn i mars 2008.